

Asia: VN/11385/2020

Hiilineutraali Suomi 2035 – kansallisen ilmasto- ja energiastrategian luonnos

Lausunnonantajan lausunto

Lausunnonantajan taho

-

Mikäli vastasit "muu taho", voit tarkentaa vastaustasi tässä

-

LAUSUNTO

-

• **Mikäli vastasit yhtyäsi toisen tahon lausuntoon, täsmennä mistä tahosta on kyse**

-

1) Kasvihuonekaasupäästöjen vähentäminen ja nielujen kasvattaminen (strategian luku 2.1)

-

Avoin vastaus kasvihuonekaasupäästöjen vähentämistä ja nielujen kasvattamista koskien

Ennakoitujen kasvavien hakkuumäärien vuoksi hiilinielujen ja -varastojen kokoon tulevaisuudessa liittyy merkittäviä epävarmuuksia. SOVA-arvioinnissa todetaan:

”Runkopuun hakkuukertymän on arvioitu lisääntyvän sekä perus- että politiikkaskenaariossa vuosien 2016–2025 noin 70 Mm³:stä hieman yli 80 Mm³:iin kaudella 2036–2045. Hakkuiden lisääntyminen yhdessä hakkuutähteiden korjuun lisääntymisen kanssa pienentävät metsien hiilinielua ja lisäävät riskiä luonnon monimuotoisuuden heikkenemiselle ja haitallisille vesistövaikutuksille. (...) Metsien suojelupinta-alojen ja luonnonhoidon pinta-alojen merkittävä kasvattaminen luontokadon torjumiseksi, hakkuiden lisääminen ja hiilinielujen kasvattaminen ovat haastavia tavoitteita toteutettavaksi samanaikaisesti.” (s. 57).”

Tämä huomio vaatii ilmasto- ja energiastrategiassa huolellista tarkastelua. Hakkuukertymän kasvaminen vaarantaa sekä hiilineutraaliustavoitteessa että luontokadon pysäyttämässä onnistumista. Strategiassa todetaan myös: ”Nettonielun jatkuva kasvattaminen tai nielun ylläpitäminen samansuuruisena on kuitenkin haastavaa. Ihmisen toiminnan vaikutukset voivat olla nopeita ja aiheuttaa heilahtelua vuosien välillä, esimerkiksi muutokset hakkuukertymissä tai uuden politiikan käyttöönotto”. Luontopaneeli katsoo, että nielutavoitteissa pysymistä varten olisi suunniteltava mekanismi, jolla hakkuumääriä voidaan ajallisesti ja paikallisesti rajoittaa. Tämä tukisi myös luonnon monimuotoisuutta.

Luontopaneeli painottaa, että suurin puuntuotannollisesti ylläpidettävä hakkuukertymä on eri asia kuin kestävä hakkuukertymä hiilinielujen tai luonnon monimuotoisuuden näkökulmasta. Mikäli hakkuumäärät lisääntyvät nykytasosta ja jos puusta valmistetaan nykyisen kaltaisia, pääsääntöisesti melko lyhytikäisiä tuotteita, vaarantuvat ilmastotavoitteet (Seppälä ym. 2022). Lisääntyvät hakkuut ovat suuri uhka myös metsäluonnon monimuotoisuudelle. Ilmastopaneelin tuoreen selvityksen mukaan kasvattamalla hakkuita Suomessa pysyvästi nykytasoa (72 miljoonaa m³ vuodessa) korkeammaksi vähennetään metsiemme hiilinielua joka vuosi vähintään tämän vuosisadan ajan verrattuna tilanteeseen, jossa hakkuut säilyisivät nykytasolla (Seppälä ym. 2022).

Kokonaiskestävyyden kannalta olisi erityisen tärkeää turvata lainsäädännöllä riittävät hiilinielut vähentämällä vuotuisten hakkuiden määrää ja metsämaan siirtymistä muuhun käyttöön sekä estämällä turvapeltojen raivaamista. Talousmetsien hiilinielut ja -varastot tulisi turvata ensisijaisesti pidemmällä kiertojohdolla, rajoittamalla hakkuumääriä ja tukemalla tai velvoittamalla siirtymää jatkuvapeitteiseen metsänkäsittelyyn turvemailla. Kokonaiskestävyyden kannalta olisi erityisen tärkeää turvata lainsäädännöllä riittävät hiilinielut vähentämällä vuotuisten hakkuiden määrää ja metsämaan siirtymistä muuhun käyttöön sekä estämällä turvemailla sijaitsevien metsien raivaamista pelloiksi. Maaliskuussa 2022 vuotaneen Euroopan komission ennallistamislainsäädäntöluonnoksen perusteella on selvää, että mahdollista siirtymää pois turvemaiden viljelystä kannattaa ennakoita kieltämällä uusien turvemaiden raivaus ja käyttöönotto viipymättä. Nämä hiilinielut ja -varastoja tukevat toimet tukevat myös luonnon monimuotoisuuden ylläpitämistä talousmetsissä. Luontopaneeli on huolissaan politiikkaskenaariossa vahvasti esillä olevan metsälannoituksen vaikutuksista vesistöille ja metsäluonnon monimuotoisuudelle. Metsälannoituksen luontovaikutukset tulee selvittää huolella ja luontotyypikohtaisesti.

Nielun voimistamisen osalta talousmetsien ekologisesti kestävämmällä hoidolla on Suomessa huomattava skaalautuvuus, joka tukee ilmastotoimia ja luonnon monimuotoisuutta. Luontopaneeli muistuttaa, että jo pienikin kiertoajan pidentäminen, sekapuuston ja lahoppumäärän kasvattaminen, runsas säästöpuusto ja ojitusten, sekä maanmuokkauksen välttäminen ovat talousmetsissä hyviä ja kustannustehokkaita ilmastotoimenpiteitä, jotka myös tukevat luonnon monimuotoisuutta. Luonnonvarakeskuksen maankäyttösektorin ilmastotoimenpiteiden arvioinnissa todetaan: ”Metsien hiilinielua kasvattaisivat merkittävästi myös uusien suojelualueiden perustaminen, säästöpuumäärän lisääminen ja metsäteollisuuden tuotantorakenteen muutos, joka kasvattaisi pitkäikäisten puutuotteiden osuutta” (Lehtonen ym. 2021; Tamminen ja Ilvesniemi 2012).

Monet luonnon monimuotoisuutta suojelevat ja lisäävät toimenpiteet tukevat lähtökohtaisesti myös hiilinieluja ja -varastoja sekä sopeutumista ilmastonmuutokseen (Pörtner ym. 2021). Luonnon monimuotoisuuden turvaamisen voisikin nähdä vielä voimakkaammin keinona ilmastopäästöjen hillinnässä. Luonnon monimuotoisuuden lisääminen tutkitusti lisää myös ekosysteemien vastustuskykyä erilaisia tuhoja vastaan. Luonnonvarakeskuksen maankäyttösektorin ilmastotoimenpiteiden arvioissa todetaan, että jos suojelualueita lisättäisiin 3 000 ha, 6 000 ha tai 10 000 ha vuodessa (2021–2035), johtaisi tämä puuston osalta 0,08, 0,17 tai 0,28 Mt CO₂ lisänielun (Lehtonen ym. 2021). Samassa yhteydessä he toteavat, että “Lisäksi voidaan olettaa, että maaperän ja kuolleen puun hiilivarasto kasvaa suojelualueilla enemmän kuin samankaltaisissa talousmetsissä (Tamminen ja Ilvesniemi 2012)”.

2) Uusiutuvan energian edistäminen (strategian luku 2.2)

-

Avoin vastaus uusiutuvan energian edistämistä koskien

Bioenergian tuotannon lisääminen on yksi uusiutuvan energian edistämisen linjauksista. On tärkeää että strategiassa samalla linjataan, että ainespuun ohjautumista polttoon vältetään ja ainespuun energiakäyttöä seurataan sekä tarvittaviin ohjaukeinoihin ja tilanteeseen puuttumiseen varaudutaan.

Luontopaneeli katsoo, että ilmasto- ja luontotavoitteiden toteutumisen kannalta on keskeistä, että fossiiliraaka-aineiden korvaamista tehdään lähtökohtaisesti muilla keinoin kuin metsäbiomassojen käytöllä ja metsäbiomassojen käyttöä tähän tarkoitukseen täytyy voida rajoittaa. Luontopaneeli muistuttaa, että nykytiedon valossa metsäbiomassan energiakäyttö ei luonnontieteellisesti ole hiilineutraalia (Bäck ym. 2017; Easac 2018), sillä se alentaa metsien hiilinielua ja samalla tuottaa huonolla hyötysuhteella runsaasti päästöjä nopealla aikajänteellä ilmakehään. Erityinen vaara on, jos päädytään polttamaan korjuutähteiden sijasta ainespuuta tai runkopuuta. Puubiomassalla voidaan korvata fossiilisia tuotteita ja polttoaineita, mutta mikäli biotuotetehdas lisää metsänhakkuita, kokonaisvaikutus on luontohaittoja lisäävä ja ilmastoja lämmittävä aikajänteellä, jolla tavoiteltuja ilmastotoimia pyritään saamaan aikaan (Ahlvik ym. 2021). Bioenergiaprojekteilta ja biopolttoaineilta tulee asettaa tiukat kestävyyskriteerit, joilla varmistetaan, että päästövähennykset todella toteutuvat eikä luonnon monimuotoisuus vaarannu. Tiukat kestävyyskriteerit ovat erityisen oleellisia nyt, kun muuttuneen maailmantilanteen vuoksi paine biomassan poltolle kasvaa.

Kaikissa energiahankkeissa tulee selvittää huolella niiden luontovaikutukset ja minimoida luonnolle aiheutunut haitta. Merituulivoiman haittavaikutuksia monimuotoisuudelle voi lieventää merialuesuunnittelulla, jolla huolehditaan, että voimaloita ei rakenneta luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeille merenalaisille matalikoille ja muutoin herkille alueille. Jäljelle jäävät luontohaitat voidaan hyvittää ottamalla käyttöön velvoittavat ekologiset kompensatiot.

Mikään energiantuotantotapa ei ole luonnon monimuotoisuuden kannalta täysin ongelmaton ja siksi kulutuksen vähentämisen tulisi olla aina ilmastokriisin ja luontokadon ratkaisujen keskiössä.

Esimerkiksi liikennepolitiikassa, sen lisäksi, että edistetään uusiutuvia liikennepolttoaineita ja liikenteen sähköistymistä, tulisi pyrkiä myös – ja ensisijaisesti – vaikuttamaan liikennemääriin ja ihmisten liikkumistottumuksiin. Liikkumistottumuksia tulisi ohjata yksityisautoilusta kohti julkista liikennettä, pyöräilyä, kävelyä ja erilaisiin jakamiseen perustuviin autoilun muotoihin. Myös uusiutuvat liikennepolttoaineet ja sähköistyminen vaativat suuret määrät luonnonvaroja ja siksi ensisijaista on pyrkiä vaikuttamaan kulutus- ja liikkumistottumuksiin, esimerkiksi palveluiden digitalisaatiolla, etätyömahdollisuuksilla ja panostamalla julkisen liikenteen, kävelyn ja pyöräilyn mahdollisuuksien parantamiseen.

3) Vety ja sähköpolttoaineet (strategian luku 2.3)

-

Avoin vastaus vetyä ja sähköpolttoaineita koskien

-

4) Energiatehokkuuden edistäminen (strategian luku 2.4)

-

Avoin vastaus energiatehokkuuden edistämistä koskien

-

5) Energian toimitus- ja huoltovarmuus (strategian luku 2.5)

-

Avoin vastaus energian toimitus- ja huoltovarmuutta koskien

-

6) Ydinenergian käyttö (strategian luku 2.6)

-

Avoin vastaus ydinenergian käyttöä koskien

-

7) Energiamarkkinoiden kehittäminen (strategian luku 2.7)

-

Avoin vastaus energiamarkkinoiden kehittämistä koskien

-

8) Tutkimus, innovointi ja kilpailukyky (strategian luku 2.8)

-

Avoin vastaus tutkimusta, innovointia ja kilpailukykyä koskien

Ilmastonmuutos ja luontokato ovat kaksi aikamme suurinta kriisiä, ja ne ovat lukuisilla tavoilla toisiinsa kytkeytyneet (UN 2019, Pörtner ym. 2021). Jotta tunnistamme parhaat keinot, joilla ratkotaan ekologista kriisiä kokonaisuutena, tarvitsemme useita tieteenaloja yhdistävää tutkimusta, jonka keskiössä on ilmaston lämpenemisen ja luontokadon kytkökset ja ratkaisut, jotka ovat samalla sekä ilmastotoimia että toimia luonnon monimuotoisuuden tukemiseksi. Viime vuosina hallitusten väliset ilmastopaneeli (IPCC) sekä luontopaneeli (IPBES) ovat tiivistäneet yhteistyötään ja peräänkuuluttavat tutkimuksen ohella myös politiikkaa, jossa ilmasto- ja luontopolitiikka eivät enää kulje omilla poluillaan, vaan niitä käsitellään samana kokonaisuutena.

9) Verotus (strategian luku 2.9)

-

Avoim vastaus verotusta koskien

-

10) Ilmastonmuutokseen sopeutumisen vahvistaminen (strategian luku 2.10)

-

Avoim vastaus ilmastomuutokseen sopeutumista koskien

Luonnon monimuotoisuutta suojelevat ja lisäävät toimenpiteet tukevat lähtökohtaisesti myös ilmastonmuutoksen hillintää ja sopeutumista (Pörtner ym. 2021). Luonnon monimuotoisuuden turvaamisen voisikin nähdä vielä voimakkaammin keinona sekä ilmastonmuutoksen hillinnälle että siihen sopeutumiselle. Monet toimet, kuten luontopohjaiset ratkaisut suunnittelussa, regeneratiivinen maanviljely ja luonnonsuojelu tukevat sekä ilmastonmuutokseen sopeutumista että luonnon monimuotoisuutta. Luonnon monimuotoisuuden lisääminen tutkitusti lisää myös ekosysteemien vastustuskykyä erilaisia tuhoja vastaan, ja siten turvaa esimerkiksi hiilinielujen säilymistä ja ruokaturvaa myös vaikeissa olosuhteissa ja ilmastonmuutoksen aiheuttamien riskien realisoituessa.

11) EU-vaikuttaminen (strategian luku 2.11)

-

Avoim vastaus EU-vaikuttamista koskien

-

1) Ilmastotavoitteiden saavuttaminen (strategian luku 3.1)

-

Avoim vastaus ilmastotavoitteiden saavuttamista koskien

Metsähakkuiden lisääntyminen on ilmeinen riski sekä ilmastotavoitteiden toteutumiselle että luonnon monimuotoisuuden turvaamiselle (ks. avoim vastaus strategian kohtaan 2.1, kasvihuonekaasupäästöjen vähentäminen ja nielujen kasvattaminen). Mikäli liialliset metsänhakuut vaarantavat tulevaisuudessakin metsänielujen pysyvyyden, voi se tuottaa huomattavia lisähankaluuksia muille sektoreille. Bioenergia ei ole itsestään selvästi hiilineutraalia ja sen

lisäämiseen liittyy merkittäviä riskejä luonnon monimuotoisuudelle ja siksi Suomen energiamurroksessa tulee panostaa ensisijaisesti polttoon perustumattomiin ratkaisuihin.

Lausuntopyynnössä on pyydetty näkemyksiä useista ilmasto- ja energiastrategian linjausten vaikutuslajeista (ml. vaikutukset valtiontaloudelle, kansantaloudelle, perus- ja ihmisoikeuksiin ja energiajärjestelmään), mutta vaikutuksia luonnon monimuotoisuudelle tai muulle ympäristölle ei ole erikseen pyydetty kommentoimaan. Ilmastotoimet vaikuttavat kuitenkin huomattavasti luonnon monimuotoisuuteen – usein sitä tukien, mutta toimet voivat merkittävästi myös heikentää luonnon monimuotoisuutta, etenkin, jos luontovaikutuksiin ei ole kiinnitetty huolellisesti huomiota (UN 2019, Pörtner ym. 2021). SOVA:ssa strategian vaikutuksia on arvioitu vain ylimalkaisesti eikä esimerkiksi hakkuukertymän kasvamisesta koituviin merkittäviin riskeihin paneuduta kunnolla: ”Metsien kasvua ja hakkuita kuvaavissa skenaarioissa ei tarkasteltu metsien monimuotoisuuden ylläpitämiseen ja edistämiseen tai metsien suojeluun liittyviä toimenpiteitä, vaan nämä skenaariotarkastelut sisällytetään Kansallisen metsästrategian päivityksen tueksi vuonna 2022 laadittaviin skenaarioihin.” (s. 81). Luontopaneeli katsoo, että lähtökohtaisesti ympäristöön vaikuttavien päätösesitysten lausuntopyynnöissä tulisi kysyä näkemyksiä päätösten ympäristö- ja luontovaikutuksista.

2) Valtiontalousvaikutukset (strategian luku 3.2)

-

Avoin vastaus valtiontalousvaikutuksia koskien

-

3) Kansantalousvaikutukset (strategian luku 3.3)

-

Avoin vastaus kansantalousvaikutuksia koskien

-

4) Perus- ja ihmisoikeusvaikutukset (strategian luku 3.4) sekä sukupuolivaikutukset (strategian luku 3.5)

-

Avoin vastaus perus- ja ihmisoikeusvaikutuksia sekä sukupuolivaikutuksia koskien

-

5) Vaikutus energiajärjestelmään (strategian luku 4)

-

Avoin vastaus energiajärjestelmävaikutuksia koskien

-

Suomen vetyst strategia

Avoin vastaus Suomen vetystystrategiaa koskien

Avoin vastaus muita Ilmasto- ja energiastrategian osia koskien

Luonnonvarojen kulutuksen vähentäminen on keskeinen keino ilmasto- ja muiden kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamiseksi. Tavoitteena on oltava luonnonvarojen ja energian kulutuksen hillitseminen niin eri sektoreilla kuin kotitalouksissa. Kansallisessa ilmastostrategiassa tulisikin ottaa luonnonvarojen, tuotteiden ja energian kulutus sekä toimenpiteet ja ohjaukset kulutuksen pienentämiseksi selkeästi yhdeksi keskeiseksi toimenpidealueeksi – nyt joitain ohjaukskeinoja on sisällytetty mm. energiantehokkuuteen liittyvien toimenpiteiden alle, mutta kulutukseen vaikuttaminen jää kaiken kaikkiaan strategiassa turhan vähäiseen osaan.

Hallitusten välinen ilmastopaneeli IPCC ja hallitusten välinen luontopaneeli IPBES julkaisivat kesällä 2021 yhteisen raportin, jonka pääviesti on, että ilmastonmuutoksen ja luontokadon torjumiseen tähtäävän politiikan tulisi olla yhtä ja samaa kokonaisuutta eikä ilmastopolitiikkaa ja ”luontopolitiikkaa” tulisi käsitellä enää omina osa-alueinaan. Vaikka ilmastonmuutoksen ja luontokadon kytköksiä hahmotetaan jo suhteellisen hyvin, niiden irrottaminen toisistaan päätöksenteossa voi johtaa siihen, ettei kaikkia kytköksiä tunnisteta ja parhaat, ekologista kriisiä kokonaisuutena torjuvat toimet jäävät valitsematta. Pahimmillaan keskittyminen ainoastaan ilmastopäästöjen pienentämiseen voi lisätä luonnon monimuotoisuuden hupenemista. Parhaat toimet ovat niitä, joilla samanaikaisesti vähennetään kasvihuonepäästöjä, suojellaan ja ennallistetaan elinympäristöjä sekä tuetaan ihmisten ja muiden lajien sopeutumista lämpenevään ilmastoon.

Kansallinen ilmasto- ja energiastrategia keskittyy nimensä mukaisesti ilmastoon ja luonnon monimuotoisuudesta on mainintoja lähinnä vain SOVA:n esittelykappaleessa. Koko strategiaa tulisi kuitenkin ohjata ‘Do No Significant Harm’ (DNSH) -periaate (EU Commission Notice 2021), joka määrittelee, ettei toiminnasta saa aiheutua merkittävää haittaa mm. luonnon monimuotoisuuden suojelulle ja ilmastotoimissa tulisi ensisijaisesti suosia niitä toimia, jotka tukevat myös luonnon monimuotoisuutta. Luontopaneeli suosittaa, että ilmasto- ja energiastrategiasta seuraavien toimenpiteiden riskit luonnon monimuotoisuudelle arvioidaan ja tuodaan selkeästi esille. Pidemmällä tähtäimellä tulisi suunnitella ilmasto- ja luontopolitiikan yhdistämistä ja niiden nostamista osaksi kaikkien yhteiskunnallisten politiikkatavoitteiden suunnittelua.

Lausunnossa käytettyjä lähteitä:

Ahlvik L., Boström C., Bäck J., Herzon, I., Jokimäki J., Kallio, K. P., Ketola T., Kulmala L., Lehikoinen, A., Nieminen T.M., Oksanen E., Pappila M., Pöyry, J., Saarikoski, H., Sinkkonen, A., Säcksjärvi I. & Janne

S. Kotiaho. 2021. Luonnon monimuotoisuus ja vihreä elvytys. Suomen Luontopaneeli. Suomen Luontopaneelin julkaisuja 1.

Bäck, J., Aszalós, R., Ceulemans, R.J.M., Glatzel, G., Hanewinkel, M., Kakaras, E., Kotiaho, J.S., Lindroth, A., Lubica, D., Luyssaert, S., Mackay, J., Marek, M.V., Morgante, M., Nabuurs, G.J., Ovaskainen, O., Salomé Pais, M., Schaub, M., Tahvonen, O., Vesala, T., Gillett, W., and Norton, M. 2017. Multi-functionality and Sustainability in the European Union's Forests. European Academies Scientific Advisory Committee, EASAC policy report 32.

Easac 2018.

https://easac.eu/fileadmin/PDF_s/reports_statements/Carbon_Neutrality/EASAC_commentary_on_Carbon_Neutrality_15_June_2018.pdf (Luettu 17.5.2022)

Lehtonen, A., Aro, L., Haakana, M., Haikarainen, S., Heikkinen, J., Huuskonen, S., Härkönen, K., Hökkä, H., Kekkonen, H., Koskela, T., Lehtonen, H., Luoranen, J., Mutanen, A., Nieminen, M., Ollila, P., Palosuo, T., Pohjanmies, T., Repo, A., Rikkonen, P., Rätty, M., Saarnio, S., Smolander, A., Soinne, H., Tolvanen, A., Tuomainen, T., Uotila, K., Viitala, E.-J., Virkajärvi, P., Wall, A. & Mäkipää, R. 2021. Maankäyttösektorin ilmastotoimenpiteet: Arvio päästövähennysmahdollisuuksista. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 7/2021. Luonnonvarakeskus. Helsinki. 121 s.

Pörtner, H.O., Scholes, R.J., Agard, J., Archer, E., Arneth, A., Bai, X., Barnes, D., Burrows, M., Chan, L., Cheung, W.L., Diamond, S., Donatti, C., Duarte, C., Eisenhauer, N., Foden, W., Gasalla, M. A., Handa, C., Hickler, T., Hoegh-Guldberg, O., Ichii, K., Jacob, U., Insarov, G., Kiessling, W., Leadley, P., Leemans, R., Levin, L., Lim, M., Maharaj, S., Managi, S., Marquet, P. A., McElwee, P., Midgley, G., Oberdorff, T., Obura, D., Osman, E., Pandit, R., Pascual, U., Pires, A. P. F., Popp, A., Reyes-García, V., Sankaran, M., Settele, J., Shin, Y. J., Sintayehu, D. W., Smith, P., Steiner, N., Strassburg, B., Sukumar, R., Trisos, C., Val, A.L., Wu, J., Aldrian, E., Parmesan, C., Pichs-Madruga, R., Roberts, D.C., Rogers, A.D., Díaz, S., Fischer, M., Hashimoto, S., Lavorel, S., Wu, N. & Ngo, H.T. 2021. IPBES-IPCC co-sponsored workshop report on biodiversity and climate change; IPBES and IPCC. DOI: 10.5281/zenodo.4782538.

Seppälä, J., Heinonen, T., Kilpeläinen, A., Peltola, H., Pukkala, T., Sihvonen, M., Soimakallio, S., Weaver, S., Vesala, T., Ollikainen, M. 2022. Metsät ja ilmasto: Hakkuut, hiilinielut ja puun käytön korvaushyödyt. Suomen ilmastopaneelin raportti 3/2022.

UN 2019. UN / Independent Group of Scientists appointed by the Secretary-General, Global Sustainable Development Report 2019: The Future is Now – Science for Achieving Sustainable Development, (United Nations, New York, 2019).

Silfverberg Outi
Suomen Luontopaneeli